

ACADEMIA ROMÂNĂ
Comitetul Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii
– Divizia de Istoria Științei –

STUDII ȘI COMUNICĂRI/DIS

Vol. XVIII/2025

MEGA

STUDII ȘI COMUNICĂRI / DIS

Vol. XVIII / 2025

STUDII ȘI COMUNICĂRI/DIS

– publicație fondată de acad. Gleb Drăgan –

REDACȚIA:

Director: Acad. Dumitru MURARIU

Redactor-șef: Acad. Mihail-Viorel BĂDESCU

Redactor-șef adjunct: Dr. Tiberiu TĂNASE

Secretar de redacție: C.Ș. Mirela-Adriana ANGHELACHE

Colegiul de redacție: Viorela-Valentina DIMA, Edith-Mihaela DOBRESCU, Emilian M. DOBRESCU, Dan GÎJU, Emil HEDEȘIU, Marian MOȘNEAGU, Alba-Iulia-Catrinel POPESCU, Nicolae ROTAR, Narcis ZĂRNESCU.

Responsabilitatea asupra conținutului materialelor revine autorilor

Adresa redacției:

Calea Victoriei, nr. 125, camera 31, sectorul 1 București, cod 010071

Adresa web: <http://www.studii.crifst.ro>

Administrator pagină web: Nicolae Sfetcu

ACADEMIA ROMÂNĂ
Comitetul Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii
– Divizia de Istoria Științei –

STUDII ȘI COMUNICĂRI / DIS

Vol. XVIII / 2025

MEGA
Cluj-Napoca, 2025

Revista este inclusă în baza de date internațională CEEOL

Revista este inclusă în baza de date internațională ICI
Journals Master List și are ICV 2024: 39,17

© Autorii, 2025

Responsabilitatea conținutului, interpretărilor și părerilor
exprimate în paginile revistei revine exclusiv autorilor.

ISSN 1844 – 9220
ISSN-L 1844 – 9220

Editura MEGA
Cluj-Napoca
e-mail: mega@edituramega.ro
www.edituramega.ro

CUPRINS

ANIVERSĂRI

George M. CROITORU

130 de ani de la nașterea profesorului Dimitrie A. Stan, un real exemplu de
distincție și profesionalism13

Magda STAVINSCHI

Victor Anestin – un Flammarion al românilor.....25

STUDII SI COMUNICĂRI

Andreea Florina RADU

Evoluția paradigmelor științifice și impactul lor tehnologic: de la Newton la
inteligenta artificială.....51

George M. CROITORU

Aspecte istorice și tehnice privind perioada de început a introducerii
betonului precomprimat în România.....75

Ioan Gheorghe RAȚIU, Elena HELEREA

O privire istorică, științifică și tehnică asupra dezvoltării radiolocației și
radarului în România.....91

Lucian Ștefan COZMA, Daniela Georgiana GOLEA

Studiu asupra întrebuințării armamentelor de foc de către armata moșilor
în perioada 1848–1849.....121

EVOCĂRI

Filofteia REPEZ

Activitatea profesorului Dragomir Hurmuzescu reflectată în ziarele vremii.....145

Licuța T. CRISTEA, George M. CROITORU

Un document inedit din activitatea primului laborator de chimie din cadrul
Școlii naționale de poduri și șosele din București, elaborat de Alfons
Oscar Saligny.....159

PERSONALITĂȚI

Dumitru CURCĂ

De la apicultorul Florin R. Begnescu (1880–1949) la bunicul său, preotul
ardelean Nicolae Gh. Begnescu (1824–1873).....179

Niculina MERCEANU

Mari gânditori români. Dimitrie Gusti, creatorul sociologiei românești..... 223

Mirela-Adriana ANGHELACHE

Ștefan Hepites, deschizător de drum în seismologie și geomagnetism.....233

VARIA

Alin M. OLĂRESCU

Limbajul tehnico-administrativ al textelor vechi: Studiu de caz moșia
Stroești – Argeș la 525 de ani de la prima atestare documentară scrisă.....247

Costel CIOANCĂ

Considerații despre imaginarul tehnic prezent în basmul fantastic românesc....273

SEMNAL EDITORIAL, RECENZII

George M. CROITORU

Nicolae Șt. Noica: Istoria clădirii Operei Române din București.....291

Florin Cristian GHEORGHE

Valentin-Stelian Bădescu: O istorie alternativă a Botenilor Muscelului 299

CONTENTS

ANNIVERSARIES

George M. CROITORU 130 years since the birth of professor Dimitrie A. Stan, a genuine example of distinction and professionalism	13
Magda STAVINSCHI Victor Anestin – A Flammarion of Romanians.....	25

STUDIES AND COMMUNICATIONS

Andreea Florina RADU The evolution of scientific paradigms and their technological impact: From Newton to Artificial Intelligence.....	51
George M. CROITORU Historical and technical aspects regarding the beginning period of the introduction of prestressed concrete in Romania.....	75
Ioan Gheorghe RAȚIU, Elena HELEREA A historical, scientific, and technical perspective on the development of radiolocation and radar in Romania.....	91
Lucian Ștefan COZMA, Daniela Georgiana GOLEA Study on the use of firearms by the Wallachian army during the period 1848-1849.....	121

RECOLLECTIONS

Filofteia REPEZ The activity of professor Dragomir Hurmuzescu reflected in the newspapers of the time.....	145
--	-----

Licuța T. CRISTEA, George M. CROITORU

A new document from the activity of the first chemistry laboratory of the
National School of bridges and Roads in Bucharest, written by Alfons
Oscar Saligny.....159

PERSONALITĂȚI

Dumitru CURCĂ

From beekeeper Florin R. Begnescu (1880–1949) to his grandfather, the
Transylvanian priest Nicolae Gh. Begnescu (1824–1873).....179

Niculina MERCEANU

Great Romanian thinkers. Dimitrie Gusti, the creator of Romanian sociology....223

Mirela-Adriana ANGHELACHE

Ștefan Hepites, trailblazer in seismology and geomagnetism..... 233

VARIA

Alin M. OLĂRESCU

The technical and administrative language of old texts: A case study of the
Stroești–Argeș estate, 525 years after its first written documentary
attestation.....247

Costel CIOANCĂ

Considerations on the technical imagery present in Romanian fantastic
fairytales.....273

EDITORIAL SIGNAL, REVIEWS

George M. CROITORU

Nicolae Șt. Noica: History of the Romanian Opera building from Bucharest291

Florin Cristian GHEORGHE

Valentin-Stelian Bădescu: An alternative history of the
Botenilor Muscelului299

STUDII ȘI COMUNICĂRI/DIS – PUBLICAȚIE FONDATĂ DE ACAD. GLEB DRĂGAN –

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC

Acad. Dorel BANABIC, președinte al Secției de Științe Tehnice a Academiei Române.

Acad. Gheorghe BENGĂ, membru al Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii al Academiei Române.

Alexandru Ș. BOLOGA, dr. în biologie, președinte al Filialei CRIFST – Constanța.

Șerban DRAGOMIRESCU, prof., membru al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

Ștefan IANCU, prof. univ. dr. ing., membru fondator/titular al Academiei Oamenilor de Știință din România, consilier de proprietate industrială, membru al Diviziei de Istoria Tehnicii a CRIFST al Academiei Române.

Gheorghe MOHAN, dr. în biologie, prof. univ. la Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, membru al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

Gheorghe MUSTĂȚĂ, prof. univ. dr., membru al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

Alba-Iulia-Catrinel POPESCU, conf. univ. dr., vicepreședinte al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

Magdalena STAVINSCHI, dr., membru al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

Mihail ZAHARIADE, prof. univ. dr., cercetător științific I la Institutul Național de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române.

CONSIDERAȚII DESPRE IMAGINARUL TEHNIC PREZENT ÎN BASMUL FANTASTIC ROMÂNESC

Costel CIOANĂ¹

kishinn@gmail.com

ABSTRACT: Tributary for a long time to the archaic fund of concepts and ideas, but always willing to innovate, the traditional mentality will also introduce certain technical innovations into the Romanian fantastic fairy tale. That is right, molded on its own fund of understanding, representation and symbolization. In the present study I try to present, systematically, a series of such technical innovations brought into the fairy tale narrative. Based on the situations detected in the fairy tale anthologies consulted, we divided these technical innovations into *weapons, means of locomotion, modern technical realities* (jobs, institutions, services), *ideas-concepts of technical modernity*. Then, to see to what extent these condition, divert or remodel the cultural memory, respectively the traditional fairy tale imaginary. All followed, naturally, by a series of conclusions.

KEYWORDS: imaginary, traditional mentality, Romanian fairy tale, technical innovations.

Preambul

Dat fiind caracterul eminent oral de transmitere, pentru tradiționalul românesc, toate creațiile și manifestările cultural-folclorice au avut mult timp un anumit echilibru imaginativ. Cumva, mereu memoria culturală populară a trebuit să utilizeze în producțiile epic-fantastice, concepte și idei verificate sau filtrate de realitatea tehnoculturală a comunității tradiționale generatoare și de basm. Exemplu elocvent fiind, din această perspectivă și în preambulul discursiv al studiului de față, mijlocul de locomotie tradițional-magic al eroului de basm, anume calul (năzdrăvan). Utilitatea/funcționalitatea sa evidentă și imediată (= nevoia de deplasare

¹ Doctor în Filologie (Universitatea București), Muzeograf, Cercetător și Coordonator cultural-științific la Muzeul de Artă Veche Apuseană *ing. Dumitru Furnică-Minovici*, Academia Română, București.

a eroului de basm dintr-un punct A într-un punct B) a fost repede juxtapusă imaginar de nevoia unei universalități locomotoare (anume, puțința deplasării foarte rapide, „ca vântul și ca gândul” a acestui animal și, mai ales, acoperirea *în clipă* a dimensiunilor extramundane, altfel inaccesibile eroului), investindu-l pe acesta cu un număr mare de inimi, spline și/sau aripi. [1] Și, totuși, mentalitarul colectiv popular a fost mereu dornic să asimileze creator noi idei, noi conținuturi, fie ele și filtrate axiologic și/sau adaptate propriilor nevoi de înțelegere, receptare și valorizare.

Ca atare, la un moment dat – deși foarte interesant, e greu de specificat în timp și spațiu, conceptual și mentalitar-ideatic care/când a fost acest moment –, creatorii anonimi de basme au simțit nevoia de a insera în narativul acestora ecouri ale progresului tehnologic care fusese implementat sau ajunsese cunoscut, cumva, și în comunitatea tradițională, deopotrivă creatoare și consumatoare de basm fantastic. Este drept, nu sunt foarte numeroase astfel de mențiuni tehnice în structura narativă de basm. Sau că, odată inserate în epicul fantast, acestea (echivoc) modifică ireversibil ori fundamental vechile structuri și semnificații date de către mentalitarul colectiv tradițional unor prestabilite tipare de construire, reprezentare și semnificare narativă. Cătuși de puțin. Dar, cum etosul folcloric a fost mereu „un sistem deschis” (după expresia consacrată de V.T. Crețu [2]) și circumscriind anumite (noi) realități economico-sociale tot mai prezente în viața respectivei comunități, în anumite basme avem menționate și inovații tehnologice, acestea oferind respectivului basm un alt „pachet de semnificații” prin racordarea narativului de tip tradițional la progresul tehnologic. Le-am grupat, firesc, având în vedere structura și destinația lor, după cum urmează: a) *Arme*; b) *Mijloace de locomoție*; c) *Realități tehnice moderne* (meserii, instituții, servicii, altele); d) *Varia* (idei-concepte moderne, terminologie, altele).

Imaginar tradițional versus seducția noului: inserții tehnice moderne în epicul fantast de basm

a) Armele eroului de basm fantastic românesc, asemenea miturilor clasice, au constituit dintodeauna un mijloc de tranșare a unui conflict și/sau un pendant al împlinirii dezideratului final al eroului, oricare ar fi fost acela. Conținutul, funcția și dinamica lor la nivelul epicului fantast de basm e uluitoare, așa cum am arătat deja într-un studiu dedicat acestui subiect. [3] Realitatea ontologică a prezenței și folosirii unor astfel

de arme, sugestiile sau maniera în care astfel de arme cu virtuți magice folosite de către erou îi condiționează, deturneză sau încununează dezideratul (deci, și destinul!), este una a trans-umanului, dincolo de limitele și perisabilitățile acestuia. Dovadă: folosirea de către eroii de basme a unor arme magice, dăruite, pe filiera miticului (nu primea Herakles arme deosebite de la zei?!...) de ființe superioare, canonice sau conotate mitofolcloric (Dumnezeu, Sfântu Petre, Sfânta Vinere etc.). Nu voi reitera aici și acum toată panopia de arme decelate în antologiile de basme consultate; am făcut-o în studiul sus-amintit. Dar, trebuie să remarc aici cum, de la o categorie de arme primitive, pe măsură ce progresul tehnologic era cunoscut de către comunitățile tradiționale (prin efectuarea stagiului militar, relocarea performerului de basm în alte zone etc.), creatorul anonim de basm sau colportorul a simțit nevoia unei infuzii de tehnicism modern în epicul fantast privind armele folosite de către erou, unele situații fiind de-a dreptul hilare. De la arhaicele *arcuri, paloșe, țoidii* (un fel de prăjină de lemn, ascuțită la un capăt), *buzdugane/măciuci*, ba chiar o *praștie* [4] etc., s-a trecut repede la înzestrarea eroului cu o *pușcă*. Care, dincolo de nouitatea prezenței și utilizării ei de către eroul de basm, se constituie mereu într-un dar divin, păstrând acest decalc tehnic în specificul narațiunilor populare tradiționale. [5] Mai mult: în legătură cu nevoia trecerii unui prag de vârstă și inițiere (în viață) [6], avem interesante situații în care un împărat îi spune comandantului de armată (12 divizii!) trimis să îi supravegheze copilul nubil, plecat să învețe a vâna,

[...] Nu-l duceți în pădure, îl duceți pe câmp, p-acolo, să mi-l aduceți îndărăt. Nu cumva să se-ntâmpale ceva cu copkilu! Că vă pui tunu de 24 în funcție și vă omor pe toți. [7]

b) Mult mai numeroase și mai suculente hermeneutic din perspectiva inserțiilor tehnice în firul narativ, sunt mijloacele de locomoție cu care eroul de basm se deplasează întru realizarea dezideratului său. Nici nu putea fi altfel. Cadrele topografice arhaic-precise ale etosului folcloric (casa, satul, împărăția eroului), de transcens pentru reușita finală – de cele mai multe ori cu fundament erotico-marital –, presupunea accederea unui alt spațiu și timp, situate extramundane. Deci, de accesat în mod rapid și magic. În mod tradițional, această anulare a distanței enorme, *exercițiul distanței* cum l-am numit eu cândva [8], a fost atribuită, în sute, poate mii de basme, unuia dintre cei mai importanți adjuvanți magici ai eroului de basm, anume, calul. Năzdrăvan, înțelept, cu aptitudini de zbor, acesta este

cel care poate anula în clipă astfel de distanțe de Timp și Spațiu. Adevărat „vehicul cosmic al basmului fantastic românesc” cum îi spuneam în studiul dedicat (vezi supra, nota 1, p. 27), calul a fost mijlocul clasic de deplasare a eroului. Destul de recent, în basme culese în epoca modernă și cu influențele specifice [9], imaginarul modern de basm îi va contrapune calului năzdrăvan alte mijloace de locomoție, unele de-a dreptul tehnice, după cum voi arăta imediat. Aproape ca un Iron Man popular, un erou de basm al colecției Ov. Bîrlea stăpânește tehnica zborului, fundamentul acestui act fiind simpla lui dorință de cunoaștere a lumii.[10] Un alt personaj (basmul „Un ochi râde, altul plânge”, colecția C. Sandu Timoc) se va însura cu „o zână din stele”, fiind inițiat de aceasta în arta zborului pe distanțe lungi. [11] Ajuns cu o fată la Marea Neagră și neștiind cum să o traverseze, un altul așteaptă un vapor (tip *ferry boat*) care, se pare, făcea curse regulate de transbordare. [12] Juxtapunerea noilor tendințe tehnic-progresiste pe structurile epic-arhaice este relevantă în unele cazuri,

[...] Tu să zici: „No, no-nălțate-mpărate. Am documente. Tata m-o trimes, că-i Frumoasa Lumii, să vadă toată lumea. Am venit cu vaporu, am venit cu tren, cu vapor, cu avion, cu ce-am putut și-o port în lumea toată.” [13], în altele imaginația creatorului anonim sau a colportorului prospec-tând și suprapunând, deopotrivă îndrăzneț și bizar, dimensiunile realului și virtualului:

[...] O dat toate vacile. Imediat s-o dat peste cap Sfântu Petre s-o făcut mașină, ăsta..., Domnu Cristos – șofer. Și unu lua banii, îi pune-n mașină – o mașină de bani. [14]

Dorința aceasta a unui individ – performerul de basm – de a recorda comunitatea folclorică din care făcea parte la trendul progresist, este de înțeles. Tipul de informație specifică memorată cândva de către un povestitor (= când auzise prima dată basmul respectiv), cu structura sa epic-tradițională (locuri, eroi, nume, subiect, etape de desfășurare epică), aici, în aceste situații cu inserții tehnice, mi se pare că trebuiau să relie-feze, puncteze și să valideze narativ două mari aspecte. Recte, să păstreze cadrele generale, structurale și funcționale ale respectivului basm în tipa-rele deja cunoscute și consacrate de către memoria folclorică, totodată, să permită remodelarea acestor cadre și/sau să asimileze contribuția perso-nală a unui performer la fondul narativ de transmis. În mod clar, membrii comunității generatoare și consumatoare și de basm fantastic cu astfel de mențiuni tehnice, circulă mai des, iau contact cu realități socio-culturale

noi – urmează școli, își satisfac stagiul militar în zone îndepărtate ale țării etc. Cumva, se poate spune că, tot orizontul lor de așteptare nu mai este prestabilit ca altădată, când erau condiționați de limitările socio-culturale inerente (analfabetism, limitarea evoluției sociale în cadrul restrâns al comunității lor, condiționările date de cunoașterea unei meserii etc.). Ca atare, și receptarea afectiv-rațională a evenimentelor de tip nou prezentate în basmele performate, este mai aproape de întâmplările lor de cotidian și de sensurile acordate acestor întâmplări de sistemul propriu de înțelegere și valorizare. Prin urmare, pare firească inserarea dintr-un basm al colecției I. Opreșan („Cu Tulipan”) a unui decalc literar precum mobilizarea generală a părții masculine într-un război cu un alt împărat, care să justifice și să verosimilizeze o acțiune a unui împărat... [15]

Relevante pentru imixtiunea tehnicismului modern în produsele imaginare ale tradiționalului, sunt alte câteva situații de basm. Spre exemplu, un erou nubil va călători spre palatul fetei de împărat cu ajutorul unui cal de lemn care avea două butoane pe corp și un motorăș înăuntrul său! Statutul sintactic al acestui basm la care fac referire („Calu dă lemn”, colecția I. Opreșan), marșează deopotrivă pe o raționalitate eșuată a inserării noilor descoperiri tehnice în narativul fantast, dar reiterează și dinamica extraordinară a basmului, mereu dornic să se adapteze noilor contexte socio-culturale. Începutul basmului este relevant din această perspectivă: un împărat a dat zvon prin țară și răvașe prin orașe, cine se găsește să aducă la casa lui un cadou, cel mai frumos, îi va da fata de soție.”[16] Un băiat sărac, „care cunoștea o meserie dă tâmplar”, face „un cal dă lemn, numa dă lemn”, cu care se va prezenta la respectivul împărat. Dar, contracandidatul acestuia va câștiga cu un cal de aur. Din această căsătorie se va naște un băiat care, crescând mai mare și căutându-și de jucat prin curte, va descoperi într-un șopron vechiul cal de lemn, cu capul tăiat, acesta devenind imediat jucăria preferată a prințului. [17] Și aici apare procesualitatea creativității folclorice, dinamica ei extraordinară care, nu doar reține informații noi, dar, cumva/cândva le și inserează în corpusul narațiunii, pasajul în cauză meritând citarea extinsă:

[...] Într-o bună zi, din întâmplare, umblând cu mâna pă burta calului, nu știe băiatu cum, a făcut cu degetul și unde-a atins că acest cal a zburat cu el. A zburat calu în văzduh, în nori, s-a dus, s-a amestecat. Copilu atât a știut să să țăie bine dă cal, să nu cadă ș-a început a plânge. A plâns băiatu într-una, ta-so și maică-sa n-au văzut și n-au știut ce face copilu pe-afară.

Copilu, fiind pă calu ăsta zburător, a mers cine știe câtă cale, cât drum a mers prin văzduh. Tot plângând și frecându-se ca să scape dupe cal – peste tot dumnezeu l-a îndemnat – a ajuns iar cu mâna sub burta calului și-a apăsât pe alt buton. În momentu ăsta calu a început să coboare. Deci, tomna acum se vedea treaba ce-a fost cu acest căluț dă lemn. Acest căluț dă lemn era așa construit și în corpu lui avea un motorăș. Motoru ăsta a avut puterea lui d-a zbura calu și de-a coborî la un moment dat când a apăsât pă cellalt buton. [18]

La fel de inedit și spectaculos este momentul construirii unei nacele (sau dirijabil?) de către un fiu de împărat. Obligat de tată să învețe toate meseriile de pe pământ [19], acesta va învăța și meșteșugul hoției, spre disperarea unui împărat care va încerca, prin tot felul de șiretlicuri, să-l prindă. Devoalându-și priceperea și identitatea nobilă, acest fiu de împărat va reconstrui o nacelă sau un dirijabil cu care va răpi pe fiica respectivului împărat, spre totală uimire a celor prezenți:

[...] Împăratul crezu și-i dete voie. El se întoarse, cu mai mulți oameni însăxănați cu bucățelele foișorului său. Și acolo de față cu toții, așeză fiecare lemnișor la îmbucătura lui și clădi foișorul din nou. Apoi, viind înaintea împăratului, îi sărută mâna, și ceru ca soția lui, fata împăratului, să se urce cu dânsul în foișor, ca de acolo să mărturisească cine este și ce a făcut. Împăratul primi. Cum se suiră în foișor, fiul împăratului prinse a întoarce vârtejele; și, pe când foișorul începu a se sui în slavă și a pluti în aer, el zise cu grai lămurit: - Să știți că sunt fiu de împărat, că mi-a fost dat să-mi fur nevasta, ceea ce și făcui, și că acum mă duc la împărăția tatălui meu. Astfel vorbind, foișorul se urca mereu până când se pierdu din ochii tuturilor, ce rămaseră cu gurile căscate uitându-se la dânsul. [20]

c) Interesante și diverse sunt unele realități tehnice moderne, descoperite în câteva basme. Reactualizând modelul tradițional de structurare, reprezentare și valorizare, o serie de basme fantastice inserează în structura operatorie a noilor narațiuni o serie de realități tehnice ale unei alte lumi decât cea a arhaicului tradițional, precum noi *meserii, instituții, servicii*.

c.1. Fără ezitare și dinlăuntru structurii tradițional-mentale, per-formerii introduc în epicul fantast o serie de meserii ale epocii moderne, parcă tocmai pentru a releva progresul ajuns și în zona lor de rezidență, de care beneficiază, într-un fel sau altul, și ei. Avem, astfel, poștași care aduc zilnic corespondența cuiva [21], uneori împărății vasali unui împărat mai mare primind telegrame de convocare la o ședință! [22], fotografi care fac

și tipăresc poze cu cea mai frumoasă față pentru un împărat [23], ospătari care servesc la un restaurant [24], milițieni [25], ingineri care se ocupă de o uzină [26].

c.2. Manifestarea modernă, în produsele folclorice de tip basm, este interesantă și în ceea ce privește introducerea unor servicii specifice epocii contemporane povestitorului. Dacă în anumite cazuri, astfel de servicii (a telefona cuiva) sunt simplu exprimate și expediate („Dar iată că ficioru Împăratului Verde îi dă odată telefon lu ficioru Împăratului Roșu” [27]), alteori formele de reliefare sunt de-a dreptul spectaculoase, precum în cazul utilizării unui room-service:

[...] El imediat, s-o sculat, s-o-mbrăcat și pune mâna pe telefon. –Alo! Bucătăria. –Da, bucătăria. Șefa bucătară. – Să fie-aduse două porții de mâncare din cea mai fină, că mi-a sosât drag domnu meu. [28]

Avem menționate și restaurante la care merg un împărat și soția lui tocmai pentru a ieși din uzura cotidianului[29], uneori având restaurante rău famate, despre ele menționându-se în mod explicit ca fiind de evitat.[30] Între diferitele paliere ale unui palat împărătesc și pentru facilitarea accesului, un împărat montase un lift [31], într-un alt basm al aceleași colecții I. Opreșan („Cu ghivolița”), un astfel de lift fiind montat de „Împăratu Verde dintr-o țară în alta, ca să poa’ să comande două țări.” [32] Foarte sugestivă pentru modernismul ei, este inserția dintr-un alt basm („Cu sergentul”) în care un împărat merge la un stabiliment/bordel, unde puteai alege pe cineva după fotografie pentru prestarea unor servicii sexuale:

[...] De oricare se lega și mergea, toate-l refuzau. Nu vroia să-l ié nici una. „Ce să fac? Ce să fac? Ia să mă duc eu la stabiliment să vedem de-acolo nu-mi găsesc una?” Și-și alege el o fotografie de la stabiliment și merge la é și-i spune: -Tu, fată, uite ce este. N-ai vrea tu să fii soția mea și uite așa, și-așa, și-așa, ca împărat și... Zice: -Nu. Din cauză că nu vreau să m-arăte mulți, să m-arăte cu degetu c-or fost la mine, or intrat, or ieșât și ... nu pot. [33]

c.3. Integrând structuri tradiționale de basm câte ceva din noile realități socio-culturale, avem și menționarea inedită a unor instituții. Sunt menționate porturi, unde erau „fel dă fel de vapoare, șî goale, șî-ncărcate” [34], ferme (grădina Ilenei Cosânzeana era ca o fermă! [35]), poliția [36], facultăți la care sunt dați copiii unor împărați [37], se vorbește despre construirea și organizarea unui spital care să se folosească de proprietățile

curative ale unei fântâni cu apă vie descoperite de eroi, care vor să se facă „doctori de spital” [38]. Rod al unui nou tip de organizare socială, un împărat care trecea cu armata sa spre o luptă de dus cu niște zmei, întâlnește într-un sat „un sfat popular”, adresându-li-se în mod adecvat pentru a i se elibera drumul blocat: „[...] – Bună zâua, primar, notar, organe de poliție, toți care sunteți, ce ați făcut de mi-ați încurcat drumul?” [39]. În fine, deopotrivă succulent hermeneutic și semnificativ pentru noua ritmare a imaginarului tradițional de basm, este cazul unui interesante narațiuni fantastice în care eroul vrea să lucreze la o ... uzină descoperită în pădure, lângă Sfântu Gheorghe (basmul „Împăratu de Os”):

[...] Și să duce Ionaș, cum ar trece d-aci dîn Iarăș în Sfântu Gheorghe peste pădure. Dar în mijlocu pădurii a găsit o uzină. – O, Doamne, oare nu mi-aș găsi eu de lucru la uzina asta? Ia să mă bag. [40]

d. Semnificante pentru progresul tehnologic presupus în subsidiar sunt mențiunile vizând anumite idei-concepte ale modernității, prezente și la nivelul epicului fantast de basm. Încă se păstrează relația subiectului cu alteritatea de tip tradițional (eroi, repere, deziderate), încă avem succesiunea tipologică a fondului vechi, arhaic de acțiuni, dar, totodată, avem și o supraîncărcare de sens dată tocmai de inserarea unor idei-concepte ale existenței umane de tip nou, modern(ist) în firul narativ. Unele dintre acestea reflectă anumite preconcepte sociale, prezente și funcționale în cadrul unei comunități încă închistate, încă tributare fondului tradițional de înțelegere și valorizare a alterității. Spre exemplu, diavolul care încearcă să păcălească un erou de basm este îmbrăcat în haine nemțești [41]. Altele forțează înnoirea prin folosirea unor concepte moderne (eroul unui basm este „un cetățean bun așa la Dumnezeu și cu cetățeanca lu dânsu bună și cumniți” [42]) sau colocviale de adresare (iubita unui erou este „gagica asta, a lui” [43]). Picant pentru noutatea sa la nivelul epicului fantast de basm, este un alt moment de timp (post)modern: unii dintre cei care încercau să readucă unui împărat fata răpită și nu reușeau, „semna condica și pleca”! [44]

Rod al intropatiilor comuniste de raportare a unor evenimente de viață cotidiană la perioada satisfacerii stagiului militar obligatoriu ca perioadă de inițiere în viață, ca prag al trecerii spre statutul de bărbat, eroul unui basm e „un cetățean, un ficior ce vrea să facă armata”, „dus la magazie, l-o-mbrăcat” [45]. Isteț, „băiatu, ciobănașu îi făcea rapoarte, îi făcea tot, tot în locu colonelului”, care, în mod explicit menționat, „avea ceas la mână”.

[46] Tot în zona modernității sunt de plasat alte câteva inserții tehnice: avem menționată prezența benzinei, folosită să ardă o vrăjitoare care îl vrăjise pe eroul năzdrăvan! [47]; războaiele dintre doi împărați se poartă „cu armata, cu antierne, cu branduri, cu tot ce-a trebuit” [48]; la ordinul unui fiu de împărat, toată armata sa care îl urmase în căutarea ursitei lui (Fata Născută dăn Piatră) fiind demobilizată:

[...] Ei, zice, trei ani de zile am călătorit și n-am găsit. Mulți dintre voi ați putea să vă liberați. Sunteți militari în termen, militari plătiți, pe mulți v-așteaptă mame, copii și așa mai departe. O dat el în scris să-i elibereze pe toți, chiar care sunt salariați să fie concediați și plătiți ca pensionari. [49]

Eroii de basme (noi), de acum „beau cafea” [50], un împărat „ține sedință cu sfetnicii” [51], curtea altui împărat fiind „asfaltată” [52]. Un oraș în care se ducea fiul unui împărat cu prietenul lui să își petreacă timpul liber „avea străzi, avea prăvălii” [53], unii împărați au „cameră de gândire” [54], fată răpită de Sfântul Soare „folosea chibrite” [55]. Imaginarul acestor basme în care am decelat inovații tehnic-moderne, îmi pare că se prezintă tot mai mult ca un asamblaj eteroclit de tradițional și inovator, de mit aflat în plin proces de demitizare, de limbaj și/sau gândire decăzută la nivel de proprie producție identitar-individual(ist)ă. De ce spun asta? Pentru că, spre exemplu, aflat în plin proces de inițiere (de către un moș-diavol!), un erou își polarizează tot mesajul hermeneutic inerent acestei inițieri pe un lucru banal de cotidian, anume, nevoia acută a folosirii unui WC!:

[...] Când vine-l întreabă: – Ce-ai făcut, tăticule-acasă? – Tăticule, făcui mâncare da o duc rău, mă! Nu mai poci, burta! Ce să fac, mă, unde să stai, unde să mă duc și eu la WCeu? – Ei, lasă, că mâine când oi mai pleca, ți-arăt eu unde-i WCeu.” [56]

Travaliul de modernizare a narațiunii fantastice este evident și inevitabil. Altfel, cum se poate explica inserția unui decal (post)modernist în structura tradițională a unui basm, precum în cel citat mai jos (frumusețea deosebită a unei fete va fi dată la ziar!)?:

[...] Dar când a început să crească, o-nceput s-o deie la ziare că creștea flori după é și iarbă verde. Și când o luat-o și-o dat-o la ziar, o ajuns un ziar din alea în mâna Împăratului Roșu, chiar a ficiurului. [57]

Tot astfel, însă și încă este posibilă remiterea perpetuă: drept răsplată pentru binele făcut fiului său, scăpat de către un erou dintr-un incediu, împăratul șerpilor îi va transmite eroului „limba păsărilor” (recte,

cunoașterea și/sau înțelegerea superioară/subtilă a limbajului Naturii vegetale și animaliere [58]) printr-un act de telepatie, transmiterea cunoașterii deținute de către împăratul șerpilor spre erou fiind făcută „așa ca d’im magnet”...[59]

Concluzii

Deopotrivă legitimând și caracterizând robustețea dinamicii populare, astfel de inserții tehnico-moderne în epicul fantast de basm au rolul lor, chiar dacă pe alocuri cel puțin, par să perturbe sau chiar să compromită armonia sau echilibrul conceptual al vechilor basme. Reflectarea naivă a unor inovații tehnologice în ansamblul tradițional de articulare narativă are, totuși, o serie de neajunsuri după cum am descoperit în basmele analizate. De exemplu, oricât ar încerca performerul modern să le integreze și să le asimileze creator în corpusul tradițional al basmului povestit, **unele mențiuni tehnice par simple decalcuri experimentale, fără vreo valoare simbolică**. Mă gândesc aici la metamorfozarea Sfântului Petre într-o mașină, a „Domnului Cristos într-un șofer” al acestei mașini (vezi supra, nota [14]), ori la categorialitatea realului de tip modern în care unui erou de basm care îi salvase fata, Scaraoțchi îi oferea drept răsplată „vagoane de aur” [60], la situația în care adjuvantul magic al unui erou (o vulpe năzdrăvană) face lumină într-o cameră prin aprinderea unui bec [61] etc. Cumva, această inovare pare că strică jocul narativ de dinainte, fundamentat pe alte idei-concepte, filtrate îndelung și trecute din imaginație în memorie într-un mod organic, nonbrutal. Tot în zona asta de „raționalitate eșuată”, aș plasa **noile repere spațiale și topografice** de care se folosesc performerii moderni pentru a sugera apropierea sau depărtarea. Departe de tradiționalul „peste nouă mări și nouă țări” omniprezent în vechile basme, în acestea avem repere puternic articulate din cotidianul povestitorului: „[...] El a luat-o mai departe. Exact o ajuns într-un oraș ca cum ar ajunge în capu Brașovului de-i unitatea militară.” [62]. Ori, pe cele de **gnoseologie intuitivă** ca să le zic așa, introduse de către un povestitor și de-un modernism prea evident, tocmai această modernitate făcându-l cumva inoportun: un erou de basm e ucis într-un mod organizat („[...] o scos plutonu de execuție, l-o pușcat...” [63]), un altul se duce „la-mpăratu Negru să-i dea condoleanțele” („[...] am auzit și eu de condoleanțele dumneavoastră, c-aveți o fată moartă.” [64]), în alte câteva antologii de basme având menționate evidente produse ale epocii moderne [65].

Diferența de cunoaștere și/sau educare dintre noii performeri de basme și cei vechi, anonimi și probabil analfabeți, a dus, inevitabil de altfel, la aceste inovații narrative. Aspect deloc neglijabil întru înțelegerea acestor decalcuri tehnico-narative: majoritatea basmelor cu astfel de inserții tehnice în firul narativ și aduse în discuție de-a lungul prezentului studiu, sunt culese între 1980–2011, inevitabil performerii luând contact cu dimensiunea tehnică/industrializată a zonei de rezidență; apoi, culegătorul (I. Opreșan) a avut la dispoziție aparatură tehnică de înregistrat și reînregistrat (magnetofone/casetofone *versus* benzi/casete). Aspect reflectat în mod fericit la finalul fiecărui basm, toate având o discuție post-narativă între culegător și performer, o casetă tehnică. Deci, mai multe informații pentru cercetătorul aplecat asupra acestor texte, explicarea unor confuzii sau sintagme folosite în timpul povestirii, interacțiunea dintre culegător și povestitor pe subiecte adiacente etc.

Ca atare, pornind de la textul propriu-zis al basmului și analizând aceste dialoguri post-narative, am realizat că fondul arhaic de subiecte pare să nu mai fie îndeștut pentru acești performeri. Umblând cu serviciul în zone mai mult sau mai apropiate locului de rezidență, cu serviciul militar în diferite zone ale țării, aceștia au luat contact nemijlocit cu noile inovații tehnologice (mijloace de locomoție modernă, tehnică militară, instituții etc.), cu progresul în linii generale. Progres din care evident vor să facă parte, lucru transpus repede în narativul basmelor performate: eroii principali (sau altcineva) citesc ziare, fiul de împărat se duce la vânătoare cu 12 divizii de armată după el, războaiele dintre împărați se poartă în termeni moderni de dotare și strategie militară, înainte de porni în traiectul eroic, un personaj de basm lucrează la o uzină etc.

Aceste (noi) realități factuale sunt subliniate în mod repetat și expres de către performerul de basm, tocmai ca o racordare a fondului arhaic la noile cuceriri tehnice (de care se folosește și el?). Sau, cum spunea V.T. Crețu, „transformarea elementului necunoscut în informație omologată rațional prin procesul remodelării ei” [66] a determinat, condiționat și/sau facilitat astfel de inserții tehnice în epicul fantast de basm, altfel desul de conservator. Devenind, cumva, o soluție culturală (singura posibilă?) și conturând, în mod logic, noile traiecte conceptual-ideatice ale acestor producții ale imaginarului care sunt basmele fantastice, într-un final, ale comunității din care făcea parte respectivul povestitor.

Note

- [1] Pentru reliefaarea înglobării de către mentalitarul tradițional în produsele sale cultural-imaginative a unor elemente din proximitatea cotidiană, am ales exemplul cel mai elocvent pentru narativul basmelor fantastice românești, anume *calul*: simbol al frumuseții, hărniciei și măreției animaliere, el se constituie, prin complexul simbolism atribuit de toate popoarele și în toate zonele în care a fost prezent, ca fiind unul dintre „arhetipurile fundamentale pe care omenirea și le-a înscris în memorie” (Cioancă, Costel, *Prolegomene la un bestiar mitologic al basmului fantastic românesc. (VI) Calul*, în *Drobeta* (Seria Etnografie), XXVIII–XXIX, 2018–2019, p. 13–50). În mod evident, relocarea în simbolicul imaginar a unor elemente de cotidian, vizează mult mai multe aspecte: cam toate animalele, apoi, păsări, insecte, meșteșuguri tradiționale precum torsul/țesutul (Cioancă, Costel, *Torsul/țesutul magic în basmul fantastic românesc*, în *AMET*, 14, 2025, în curs de apariție) etc.
- [2] Mă refer aici la cartea lui Vasile Tudor Crețu despre relația imaginație-memorie în actul creației folclorice, *Ethosul folcloric – sistem deschis*, Editura Falca, Timișoara, 1980.
- [3] Cioancă, Costel, *Simboluri ale intimității în basmul fantastic românesc. (III) Armele magice*, în *Suceava*, XLIV, 2017, p. 355–370.
- [4] Într-un basm al colecției Ov. Bîrlea („Ion Taler”), un erou avea drept armă cu care mergea zilnic la vânătoare, *un arc cu piatră*! „[...]Văzând băiatu că o să moară dă foame, să piară, a zmulș pâr din capu fetii, și-a făcut un arc, și punea piatră, și cîn dădea drumu la piatră și cîn izbea lig’ioana, o dădea peste cap. Dar să ducea, și-o belea, și mânca.” (Ovidiu Bîrlea, *Antologie de proză populară epică*, vol. I, Editura pentru Literatură, București, 1966, p. 161–162).
- [5] Avem, astfel, o pușcă magică dăruită eroului de către Dumnezeu (Șerb, Ilie, *Făt-Frumos cu părul de aur. Basme populare românești*, Editura pentru Literatură, București, 1967, vol. I, p. 196; Sandu Timoc, Cristea, *Povești populare românești*, Editura Minerva, București, 1988, p. 43 – e creată de Dumnezeu la rugămintea copilului dintr-un fir de păr al mamei lui!), de Sfântu Petru (Șerb, Ilie, *op. cit.*, p. 202–203), de Sfânta Duminică (Oprișan, Ionel, *Basme fantastice românești*, vol. II, Editura Vestala, București, 2005, p. 168) etc.
- [6] „[...] La șaișpe ani se bagă în camera de gândire a împăratului și spune: – Să trăiești, taică, înălțate împărate, grație capului meu. – Grație, fătul meu. – Toț’oamenii au o meserie – unu-i cu sapă, unu-i cu furcă, unu-i cu greblă, unu-i cu coasa poe umeri, numa’ eu stau acolo ca un fraier și n-am pe nimeni, nu cunosc nimica, nu știu nimica. Dă-mi și mie o armă să mă duc și eu la vânătoare. Ca mâine poimâine m-oi însura și eu nu sunt capabil să-mpușc o mătă-n cur, pentru că nu știu cum s-o mânui și...” (Oprișan, Ionel, *Basme*

fantastice românești. (XII) Străvechi povești extraordinare păstrate de românii din Covasna și Harghita, Editura Vestala, București, 2018, p. 13).

- [7] *Ibidem*, p. 14.
- [8] Cioancă, Costel, *Exercițiul distanței și elementul ascensional în basmul fantastic românesc*, în *Studia Universitatis „Petru Maior”*, 15, 2013, p.74–81.
- [9] Este vorba de etapa modernă a basmelor, etapă „în care deși s-au creat noi basme, înrâurirea naratorilor nu a atins decât foarte puțin structura genului. Influențele – mai ales după 1916–1920, după primul război mondial – se referă cu deosebire la mijloacele militare invocate în cazul războaielor dintre împărați: tunuri, tancuri, blindate, mitraliere etc.” (Oprișan, Ionel, *op. cit.* vol. XII, p. 12), vizând și mijloacele de locomoție ale eroului...
- [10] „[...] – Dragă mamă, șî dragă tată! Vrau ca să mă duc ca să cuciuresc toată lume asta-mpregiur. – Voia-ț iese, dragu tat’ii, pliacă! Atunci iel s-o-nnălțat odată la ceri, ș-o zburat, s-o dus într-aceli douăz șî patru d’i țări cari le-au cuprins ta-su.” (Bîrlea, Ovidiu, *op. cit.*, vol. II, p. 49).
- [11] Sandu Timoc, C, *op. cit.*, p. 72.
- [12] „[...] Când ajunge la Marea Neagră – apa mare! –Doamne, eu n-am trecut apa asta! Ce-am făcut eu aicea, Doamne! M-a trecut milițianu și eu nici nu știu, în crucea nopții! Dar totuși stă și ei pe mal acolo și când vede vaporistu de la distanță, un vapor mare vine fuga.” (Oprișan, Ionel, *op. cit.*, vol. III, p. 165).
- [13] Idem, vol. XII, p. 93.
- [14] *Ibidem*, p. 132.
- [15] „[...] O mobilizat de la paisprezece ani până la șaptezeci de ani pe toți. O-mbarcat și pe mașini și pe tren și pe ... tot ce-o putut veni...” (*Ibidem*, p. 152).
- [16] Idem, vol. III, p. 319.
- [17] „[...] S-a jucat acest copil, nu o zi, nu două, s-a jucat multă vreme, până la vârsta de zece ani. Când era în vârstă de zece ani, de venea de la școală, nu uita dă acest căluț, tot cu el să juca. Jucându-se în felu ăsta, îl lua dă cap, îl lua dă picioare, îl mai trântea jos, iar îl îndrepta, iar îl puneă pă picioare.” (*Ibidem*, p. 320).
- [18] *Ibidem*. (Sublinierea este a mea, C.C.).
- [19] „[...] Cum auzea că în cutare cetate este câte vreun meșter mai dibaci și că acea meserie nu se află pe la dânsul, îndată îl trimetea să învețe și acea meserie. Astfel umblă fiul împăratului din țară în țară, ca și un pribeag, până ce învăță toate meseriile de pe pământ.” (Ispirescu, Petre, *Legende sau Basmele românilor* (Ediție îngrijită de Aristița Avramescu), Editura Cartea Românească, București, 1988, vol. I, p. 346).
- [20] *Ibidem*, p. 357, cu sublinierea mea, C.C.
- [21] „[...] Orașu nu era departe de această pădure, era aproape, și un poștaș venea

- pă fiecare zi la acest moș la pădure, de-i aducea scrisori...” (Oprișan, Ionel, *op. cit.*, vol. II, p. 322). În alte basme, împărății poartă corespondență între ei, trimițând și primind scrisori... (Idem, vol. XII, p. 208).
- [22] „[...] Dacă l-o făcut, o primit Împăratu Roșu o telegramă de la-mpăratu peste toți împărății, Împăratu Verde, fostu bărbat al ei să meargă că ține ședință cu toți împărății la casă la el.” (*Ibidem*, p. 45).
- [23] „[...] Deci, i-a povestit fetei dă când a plecat, dă când a tipărit-o pă ea ș-a fotografiat-o, deci i-a povestit tot, tot, tot cu de-amăruntu fetii.” (Idem, vol. III, p. 166).
- [24] Idem, vol. XII, p. 58.
- [25] Idem, vol. III, p. 165.
- [26] Idem, vol. XII, p. 190.
- [27] *Ibidem*, p. 87.
- [28] *Ibidem*, p. 22.
- [29] „[...] Dar ce-i spune ea odată? – Ascultă, măi, înălțate împărate, tu tot mereu te duci, ba colo, ba colo, ba colo, ba colo, nu mai avem și noi timp să mergem pe undeva ca să ne distrăm. Hai să ne ducem la un restaurant. Să mergem și noi pe undeva.” (*Ibidem*, p. 57–58).
- [30] *Ibidem*, p. 109.
- [31] De la etajul 99 al unui palat, unde locuia fata împăratului, un erou ia liftul „până jos, la camera 8, unde era camera de gândire a împăratului” cu care vrea să discute despre cererea fiicei de soție... (*Ibidem*, p. 23).
- [32] *Ibidem*, p. 103.
- [33] *Ibidem*, p. 57.
- [34] Bîrlea, Ovidiu, *op. cit.*, p. 546. Un alt port, cu „șchela de aur” unde veneau vapoare de comerț, unde căpitanii erau și armatori („[...] – Doamne, moșule, zăce, aștept un vapor să vie și să dau și eu – am trei parale – să le dau pe căpitănu vaporului, unde-o ajunge acolo, să-mi cumpere și mie ce-o vra de trei parale.”), avem la Oprișan, Ionel (basmul „Cu galben bou”), *op. cit.*, vol. I, p. 52.
- [35] *Ibidem*, p. 95.
- [36] Pe-o fată, acuzată în mod eronat că își ucisese pruncul (cumnata ei fiind făptașul...), „imediat a venit poliția, a arestat-o”... (Idem, vol. XII, p. 43).
- [37] *Ibidem*, p. 87.
- [38] „[...] Noi aici facem-un spital. În țările noastre n-or să fie orbi, n-or să fie șchiopi, n-or să fie schilavi. Noi aici îi vindecăm.” (*Ibidem*, p. 89).
- [39] *Ibidem*, p. 147.
- [40] *Ibidem*, p. 189.
- [41] „[...] Când la gura prăpastiei să se pogoare înăuntru, țup! că cine le iese înainte? Un nemțuc! Așa de fercheș, îmbrăcat în străițe negre, – și țațoș și nou-nouț, pare că amu era scos din cutie.” (Morariu, Leca, *De la noi. Povești*,

poezii și cimitituri populare, (Ediție îngrijită și prefață de P. Rezuș), Editura Minerva, București, 1983, p. 22).

- [42] Opreșan, Ionel, *op. cit.*, vol. III, p. 156.
- [43] Idem, vol. II, p. 67. Tot astfel, o fată „l-a prins de gagic pe Sfântu Soare’... (Idem, vol. I, p. 45).
- [44] Idem, vol. II, p. 159.
- [45] Idem, vol. XII, p. 59.
- [46] *Ibidem*.
- [47] „[...] o tăiat-o bucăți și-o băgat benzină și i-o dat foc. Focu aproape, aproape să le nimicească. Atât o fost vrăjitoare de mare.” (*Ibidem*, p. 149).
- [48] *Ibidem*, p. 209.
- [49] *Ibidem*, p. 144.
- [50] *Ibidem*, p. 20–21, 31 etc.
- [51] Idem, vol. I, p. 326.
- [52] Idem, vol. XII, p. 80.
- [53] Idem, vol. I, p. 323.
- [54] Idem, vol. XII, p. 13, 88.
- [55] Idem, vol. I, p. 13.
- [56] Idem, vol. II, p. 162.
- [57] Idem, vol. XII, p. 50.
- [58] Cioancă, Costel, *Limba păsărilor în basmul fantastic românesc*, în *AMET*, 12, 2022, p. 35–50.
- [59] Bîrlea, Ovidiu, *op. cit.*, vol. II, p. 429. Capacități telepatice de comunicare ale unor personaje umane de basm cu animalele avem menționate și la Opreșan, Ionel, *op. cit.*, vol. II, p. 344 (basmul „Alexandru Șăicaru”).
- [60] *Ibidem*, p. 6.
- [61] Idem, vol. XII, p. 112.
- [62] *Ibidem*, p. 58–59.
- [63] *Ibidem*, p. 61.
- [64] *Ibidem*, p. 63.
- [65] Astfel, avem menționarea unei *tabachere*, e drept, dăruită eroului de către Dumnezeu! [Dumitrașcu, Nicolae I.; Nanu, Dumitru Al., *Basme, snoaveșcăn-tece populare*, în vol. *Folclor din Oltenia și Muntenia. (IX) Basme, legende, snoave și cântece populare românești* (Culegere de N.I. Dumitrașcu, D. Al. Nanu, edi-ție îngrijită de V. Zamfir, Rodica Nanu), Editura Minerva, București, 1989, p. 260)], a unei *șepci* (Robea, Mihail M., *Basme populare românești*, Editura Minerva, București, 1986, p. 621), a unor *chipiuri* (Păun, Octav; Angelescu, Silviu, *Basme, cântece bătrânești și doine*, Editura Minerva, București, 1989, p. 133; Robea, Mihail M., *op. cit.*, p. 31, 33) etc.
- [66] Crețu, Vasile Tudor, *op. cit.*, p. 97.

SEMNAL EDITORIAL,
RECENZII

